

①

סעיף יא

ל[ה] ולא יהא התלמיד בוש מחבירו שלמד בפעם ראשונה או שניה והוא לא למד אפילו אחר כמה פעמים, שאם נתבייש מדבר זה נמצא נכנס ויוצא לבית המדרש והוא לא למד כלום, ועל כן אמרו: לא הביישן למד ולא הקפדן מלמד. ל[ו] בד"א, שלא הבינו התלמידים הדבר מפני עומקו, או מפני דעתן שהיא קצרה, אבל אם ניכר לרב שהם מתרשלים בדברי תורה ומתרפים עליהם ולפיכך לא הבינו, חייב לכעוס עליהם ולהכלימם בדברים כדי לחדדן, ועל זה אמרו: זרוק מרה בתלמידים. ל[ז] לפיכך אין ראוי לרב לנהוג קלות ראש בפני התלמידים; ולא לשחוק בפניהם; ולא לאכול ולשתות עמם, כדי שתהא אימתו מוטלת עליהם וילמדו ממנו מהרה.

סעיף יב

ל[ח] אין שואלין את הרב כשיכנס לבית המדרש מיד, עד שתתישב דעתו עליו. ואין התלמיד שואל כשיכנס, עד (שיתיישב) וינוח. ואין שואלים שנים כאחד. ל[ט] ואין שואלים את הרב מענין אחר, אלא מאותו ענין שהם עוסקים בו, כדי שלא יתבייש. מ[ו] ויש לרב להטעות את התלמידים בשאלותיו [מא] ובמעשים שעושה לפניהם, כדי לחדדם וכדי שידעו אם הם זוכרים מה שלומדים. ואין צריך לומר שיש לו רשות לשאול אותם בענין אחר שאין עוסקים בו, כדי לזרזם.

סעיף יג

מ[ב] אין שואלים מעומד ואין משיבים מעומד. מ[ג] י"א (וי"א כששואלים דבר) {הלכה צריך לעמוד}. (תוספת פרק פסולי המוקדשין בשם הירושלמי). ולא מגבוה ולא מרחוק, ולא מאחורי הזקנים. ואין שואלים אלא כענין. ואין שואלים אלא מיראה. ולא ישאל בענין יותר מג' הלכות. סעיף יד

שנים ששאלו, >ה אחד שאל כענין ואחד שאל שלא כענין, נזקקים לכענין. מעשה ושאינו מעשה, נזקקים למעשה. הלכה ומדרש, נזקקין להלכה. מדרש ואגדה, נזקקין למדרש. יב אגדה וקל וחומר, נזקקין לקל וחומר. קל וחומר וגזרה שוה, נזקקין לקל וחומר.

סעיף טו

{בט} היו השואלים אחד חכם ואחד ת"ת, נזקקין לחכם. תלמיד חכם ועם הארץ, נזקקין לת"ת. שניהם חכמים, שניהם תלמידים, שניהם עמי הארץ, שאלו שניהם בשתי הלכות או בשתי שאלות, שתי תשובות, שני מעשים, הרשות ביד המשיב, למי שירצה יקדים. יג (ממזר ת"ח קודם יב לכהן עם הארץ). (לשון הטור בשם ח"ל).

סעיף טז

טו [מד] {ד} אין ישנים בבית המדרש. וכל המתנגם בבית המדרש חכמתו נעשית קרעים שנאמר: וקרעים תלביש נומה. (משלי כג, א). סעיף יז

אין משיחין בבית המדרש אלא בדברי תורה. אפילו מי שנתעטש, טז <> אין אומרים לו: רפואה, בבית המדרש. יז וקדושת בית המדרש חמורה מקדושת בית הכנסת.

סעיף יח

מ[ה] ת"ת שקול כנגד כל המצות. יח מ[נ] היה לפניו עשיית מצוה ות"ת, אם אפשר למצוה להעשות ע"י אחרים לא יפסיק תלמודו, ואם לאו יעשה המצוה ויתזרז לתורתו.

סעיף יט

תחלת דינו של אדם על ת"ת, ואחר כך על שאר מעשיו.

סעיף כ

לעולם יעסוק אדם בתורה, יט אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה.

סעיף כא

מ[ז] אין דברי התורה מתקיימים במי שמתרפה עצמו עליהם, מ[ח] ולא בלומדים מתוך עידון מ[ט] ומתוך אכילה ושתייה, נ[א] אלא במי שממית עצמו עליה ומצער גופו תמיד, נ[ב] ולא יתן שינה לעיניו ותנומה לעפעפיו. הגה: נ[ב] לא יחשוב האדם לעסוק בתורה ולקנות עשר וכבוד עם הלמוד, כי מי שמעלה מחשבה זו בלבו אינו זוכה לכתיבה של תורה, נ[ג] אלא יעשה אותו קבע ומלאכתו עראי, וימעט בעסק ויעסוק בתורה. נ[ד] ויסיר תענוגי הזמן מלבו נ[ה] ויעשה מלאכה כל יום כדי חייו, אם אין לו מה יאכל, ושאר הזמן והלילה יעסוק בתורה. נ[ו] ומעלה גדולה למי שמתפרנס ממעשה ידיו, שנאמר: יגיע כפיך כי תאכל וגו' (תהילים קכח, ב). נ[ז] וכל המשים על לבו לעסוק בתורה ולא לעשות מלאכה להתפרנס מן הצדקה, ודי זה מתלל השם ומבזה התורה, נ[ח] שאסור ליהנות מדברי תורה. נ[ט] וכל תורה שאין עמה מלאכה, גורדת עון ס' וסופו ללסטם הבריות. (לשון הטור). ס[א] וכל זה בבריא ויטל לעסוק במלאכתו או בדרך ארץ קצת ולהחיות עצמו, (רבינו ירוחם ורבינו יונה נתיב ב' וכ"כ דרמ"ה), אבל זקן או חולה, מותר ליהנות מתורתו ושיספקו לו (לכ"ע). ב[א] יש אומרים דאפילו בבריא מותר (בית יוסף בשם תשובת ה) רשב"ץ ח"א, קמ"ו, קמ"ח). ולכן נהגו בכל מקומות ישראל שהרב של עיר יש לו הכנסה וספוק מאנשי העיר, כדי שלא יצטרך לעסוק במלאכה בפני הבריות ויתבזה התורה בפני ההמון. (ארבנאל בפירוש מסכת אבות). ס[ב] ורוקא חכם הצריך לזה, אבל עשיר, אסור. ס[ג] ויש מקילין עוד לומר דמותר לחכם ולתלמידיו לקבל הספקות מן הנותנים כדי להחזיק ידי לומדי תורה, שעל ידי זה יכולין לעסוק בתורה בריות. ס[ד] ומ"מ מי שאפשר לו להתפרנס היטב ממעשה ידיו ולעסוק בתורה, מדת חסידות הוא ומתת אלהים היא, אך אין זה מדת כל אדם, שא"א לכל אדם לעסוק בתורה ולהחכים בה ולהתפרנס בעצמו. (גם זה בתשובה הנסחת). וכל זה דשרי היינו שנטל פיס מן הצבור או הספקה קבועה, בא ס[ו] > אבל אין לו לקבל (י) דרוונות מן הבריות. ס[ז] והא דאמרינן: כל המביא זרזין לחכם כאלו מקריב כבירים, היינו בדוונות קטנים שכך דרך בני אדם להביא זרזין קטן לאדם חשוב, אפילו הוא עם הארץ. (רבינו ירוחם בשם רבינו יונה). ושרי לתלמיד חכם למטעם מידי מהרואות, כדי לברר הרואות, ס[ח] אבל ליקח מתנה דבר חשוב ממה שהתיר, אסור. (הגהות אשיר"י פ"ק דע"א). ס[ט] ודאשתמש בתגא חלף (הג"מ וסמ"ג). ע[א] ו"א < > {ב} דהו (י) המשתמש בשמות. (שם בשם אבות ד' נתן) ע[ב] ומותר לצורכא מרבנן לאודועי נפשיה באתרא דלא ידעי ליה (בנדרים דף ס"ב וסמ"ג והג"מ שם ות רשב"א פ"ד), אם צריך הוא לכך.

סעיף כב

ברית כרותה כד < > שכל הלומד בבית הכנסת לא במהרה הוא משכח, וכל היגע בתלמודו בצנעה מחכים, שנאמר: ואת צנועים חכמה (משלי יא, ב). וכל המשמיע קולו בשעת תלמודו, מתקיים בידו. ע[ב] אבל הקורא בלחש, במהרה הוא שוכח.

שו"ת אבני נזר חלק אבן העזר סימן קפט

2

ב"ה אור ליום ג' ראה סת"ר לפ"ק פה סאכטשאב.

שלום וכ"ט לכבוד הרב המאוה"ג חריף ובקי מ"ה יצחק נ"י האבדק"ק וולאדווקי.

דבר אשר הוקשה לו הנכתב בסידור הגט וכן המנהג שהבעל מקרב ידו סגורה נגד ידי האשה ואח"כ מניח ליפול הגט לתוך ידי' ולפי דברי תב"ש [סי' ג'] בשחיטה לא מהני כה"ג דלאו כוחו אלא סילוק כוחו, וא"כ גבי גט נמי לאו נתינת הבעל הוא, ורצונו לידע איך לנהוג למעשה:

תשובה

(א) אודיעוהו כי פעם או פעמים הייתי משנה המנהג מטעם זה, ואח"כ חזרתי בי לעשות כפי המנהג, והנה פשוט דומה לעריק לה חרצי' ושלפתי [גיטין עח ע"א] שחלחל מתניו וקירב עצמו אלי', וה"ה אם הי' ידה סגורה ופתחה וקירב ידו אלי' ונטלתו, ואמנם כי בנדון דידן היפך הסדר שתחילה קירב ואח"כ פתח ידו, הלא כתב הב"ש שגם זה מועיל, וכן כתב גם מעלתו, ומה שפקפק כבודו דהא ודאי אם קירב הגט והניחו על גבי קרקע ונטלתו לא מהני והכא נטלתו מהאוויר י"ל דדומה לנטלתו מעל גבי קרקע, באמת אינו דומה כלל, דעל גבי קרקע לא מהני דבעינן שיצא הגט מרשותו לרשותה כמ"ש התוס' גיטין (ע"ז ע"ב) ד"ה ותיחוד, ועוד דנטלתו מידו עביד הבעל מעשה אצטבא עכ"פ ע' יומא מ"ט ע"ב

(ב) ויותר ניחא לפימ"ש בחי' מהר"ט ריש שבת [ג ע"א] דה"מ בעשותה דינו של בעה"ב הפשוטה לחוץ וחפץ בתוכה ונטל העני מתוכה דפטור אף דינו בתר גופו גריר והוי כמונח ברה"י, מ"מ כיון דלא הי' כרשות היחיד רק מכח שמונח בידו של בעה"ב חשוב גם בעה"ב עושה מלאכה והוי שנים שעשאו ופטור, ה"נ כיון דלא הי' נתינה רק מחמת שבא מיד הבעל, לידה חשוב גם הבעל שהי' מונח הגט על ידו מסייע בנתינה.

(ג) ובזה מצאנו טוב טעם הלכה זו דקירב לה הגט [ואפי' לא פתח ידו דעת הב"י והב"ש [סי' קל"ח] מסייע ליה] דהוי נתינה, ולהנ"ל יובן בטוב טעם, דהגמר לעולם עושים שניהם הוא גם היא, דפשיטא שאם לא הגיע לידה שלא הי' נתינה וחשובה מסייעה בנתינה, רק קירב הגט אלי' עושה הוא לבד וע"כ בקירוב שלו לבד סגי, ול"א תרתי בעינן משום דבכל נתינה גם פתיחת ידו עושה הוא לבד, רק גמר נתינה שבא לידה עושה גם היא וד"ק.

(ד) נשוב לנדון דידן שהגט בא מיד הבעל לידה ואולי הי' בכח הבעל הי' פשוט דהוי נתינה מעליא וחשוב הגט בא מידו לידה, והיינו מתני' דהזורק רק שתאמר שאיננו מכוחו, ע"ז נאמר מ"מ הגמר חשוב עושה גם הוא והקירוב עושה הוא לבדו, וגם לפי החילוק בין מידו בין מעג"ק דע"ג ידו עושה מעשה אצטבא עכ"פ, ה"נ במה שנפל הגט מידו עושה מעשה אצטבא, באופן שלפי דברי הב"ש דקירב ידו סגורה ופתח הי' נתינה, הדבר פשוט דמנהגינו טוב.

(ה) אך יש לדון בדברי הב"ש, דהתיינח להפוסקים תרתי בעינן פתח וקירב, אלמא פתיחת היד מילתא, מה נ"מ מה עושה תחילה, אך להב"י וב"ש מסייע ליה קירב לחוד סגי, אימא דפתיחה לא מהני מידי, וקירב הגט בעוד ידו סגורה ג"כ לא מהני כיון דבשעת קירוב ידו סגורה ולא תוכל ליטול ופתח וקירב דמהני משום קירב ידו פתוחה דמועיל אבל הפתיחה לאו נתינה כלל, ואיך תשוי לקירב נתינה למפרע.

(ו) ע"כ נבקש לקושייתו תשובה אחרת, ונוסיף מי דעת בדברי התב"ש ואח"כ נוסף קמח, והנה הרמ"ה הביאו הטור סי' כ"ח דהא דזרק לתוך חיקה מקודשת, דווקא דהתרצה מתחילה לקדושי ליה, אבל בסתמא לא, ובאר המקנה סי' מ"ב וחמדת שלמה סי' מ"ח דווקא שנתן לתוך ידה נחשב אחיזתה החפץ אף לאחר קבלתה למעשה שאלמלא נתכוונה לאחוז החפץ הי' נופל מידה ע"כ נחשב אחיזתה מעשה ע"ש היטב, וע"כ כשאוחז הסכין בידו והניחו ליפול לא נחשב מעשה כלל רק אינו עושה מעשה אחיזת הסכין וממילא נופל ולא הי' כוחו כלל וכלל וד"ק.

(ז) נשוב לנדון דידן דכשהגט ביד הבעל נחשב אחיזתו הגט שלא יפול מעשה, וכשהבעל מקרב ידו והגט בידו נגד ידי' על דעת לפתוח ידו אח"כ, לא נחשב קירובו על דעת לעשות מעשה, רק על דעת שלא לעשות מעשה אחיזת הגט דכשלא יאחזנו בכונה יפול ממילא, וא"כ נחשב נתינה מעליא מה שמקרב הגט נגד ידי' דע"י הקירוב יפול ממילא אם לא יעשה מעשה אחיזה אח"כ, וכיון שבאמת לא עשה מעשה אחיזה אח"כ, הא נפל לידה מכח הקירוב לבד והוי נתינה מעליא, ובפרט לפמ"ש התוס' סנהדרין (ע"ז ע"א) ד"ה כפתו דאבנו וסכיננו ומשאו שהניחו בראש גגו ונפלו ברוח מצוי' שהם תולדה דאש הם משום חצין, וה"נ המקרב הגט לכנגד ידי' שמצוי שיפול מידו לידה אם לא יעשה מעשה אחיזה בכונה דחשיב כזרקו לידה, נמצא שלא זה בלבד שאין קושיא מהתב"ש רק ראי' וסיוע למנהגינו, וד"ק היטב

(ח) ויש ראי' לזה מדברי הר"ן ריש שבת [א ע"ב] דה"מ היתה ידו מלאה פירות, בהא דמחלק רש"י בין הא דר' ביבי דהדביק פת בתנור התירו לו לרדותו כדי שלא יבא לידי איסור סקילה, בין היתה ידו מלאה פירות והוציאה לחוץ, דהתם אם לא תתיר לו לרדות ע"כ יעשה מלאכה, אבל אפשר דנקיט פירי בידי' ולא רמו להו לרה"ר, אבל בתוס' אמרו דמזיד דהכא כמזיד דהתם דה"נ לא שכיח דכולא יומא. לנקוט פירות בידי' עכ"ל, והא אפשר שלא יזרקם רק יפתח ידו והפירות נופלים ולא כוחו הוא ויפטור, אלא ודאי דשוב יתחייב על פשיטות ידו לחוץ דכשפותח ידו חשוב הנחה ע"י פשיטות ידו לחוץ [ע"מ לפתוח ידו ברה"ר להניחם שם].

(ט) ואין לדחות משום דבנזקין כה"ג חייב, וכתב הרא"ה בבדק הבית [ב"א ש"א דף יא ע"א] הטעם משום דבנזקין חייב גרמי, ופ' הכונס (ס' ע"א) גבי זורה ורוח מסייעתו דחייב, ובנזקין כה"ג חשוב גרמא מחלק הש"ס דבשבת מלאכת מחשבת אסרה תורה וכיון דניחא ליה ברוח המסייע חייב, וכ"ש הא דפתח דבנזקין חייב דחייב בשבת משום מלאכת מחשבת דניחא ליה בפירות הנופלים ברה"ר. והא דשבת (ק"כ

ע"ב) לא תעשה כל מלאכה הא גרמא שרי אף דע"י מחשבתו נחשב מעשה, התם קאי בכבוי דליקה דהוי מלאכה שא"צ לגופה ואליבא דר' יוסי דפוטור מלאכה שא"צ לגופה דלא חשוב מלאכת מחשבת ע"כ מותר גרמא ועוד דהתם גרמא גם בנזקין פטור וליכא קל"ח, ואם באנו ללמוד מזורה ורוח מסייעתו דחשוב גרמא ומ"מ חייב משום מלאכת מחשבת [ב"ק ס ע"א], ה"נ בזה, לא כל הגרמות שוין אבל בפתח ידו דחייב כ"ש דחייב בשבת משום מלאכת מחשבת, ליתא דמה נעשה לרא"ש דס"ל ג"כ דמר' ביבי נלמוד להיתה ידו מלאה פירות דהתירו, וע"כ כסברת הר"ן בשם התוס' דה"נ לא שכיח דלנקיט פירות כולי יומי בידיה, וקשה הא יוכל לפתוח ידו ויפלו הפירות, ולרא"ש אין ליישב שיתחייב משום מלאכת מחשבת, שהרי הרא"ש פירש הא דהכונס בזורה ורוח מסייעתו משום שכל המלאכה הוא כך, אבל בעלמא לא מהני הא דמלאכת מחשבת לשו"י גרם מלאכה וכיון דפסול בשחיטה למה יתחייב בשבת אלא ודאי כדכתיבנא:

(י) מיהו הא ליתא דהמעין בת"ש ס"ג דרא"ש לית לי' הא דפתח ידו ונפלה בכוונה דהשחיטה פסולה רק כך י"ל דאנן לא חזינן מאן דפליג אהא דרא"ש פ' הכונס וא"כ הרא"י גם לר"ן, ואם נדחה לומר שהתוס' לית להו הא דפתח ידו, בחידושי הבאתי ש"ס זבחים [ס ע"א] ודילמא ס"ל שפיכה מכח אדם בעינן דנפל מידו לאו כוחו כדעת רשב"א ורא"ה מקור דברי תב"ש אלו ואין להאריך בזה יותר. [ע"ע בח"א סי' קל"ט אות ע"ב ואילך]:

יא) מ"מ לפי טעמים אלו ופשיטא לפי טעם זה השני לא מהני רק אם היא תופסת ידי' במקום אחד והוא קירב ידו עד כנגד ידי' לא שנהפוך הסדר היא תפשוט ידי' נגד ידי הבעל והבעל מניחו ליפול לידה:

יב) אך עלה בדעתי חקירה בפירוש ונתן לפי פירש"י גיטין (ל"ו ע"ב) דה"מ נרדי נתן ריחו פירש"י עזב ריחו הטוב כמו לא נתן סיחון את ישראל עבור בגבולו, ולכאורה לפי"ז אם פתח ידו שתטול היא יועיל דעזב שתטול הגט, אך באמת זה אינו דהתם כתיב לא נתן עבור והכא לא כתיב ונתן שתקח שיהי' פירושו עזב שתקח, רק ונתן בידה, אבל אם עזב שיהי' ממילא בידה, שפיר יחשב עזב בידה, וע"כ אם פתח ידו היינו עזיבת הגט שיפול ממילא בידה יחשב שפיר נתינה, ולפי"ז אף תפשוט ידי' נגד ידי הבעל שהגט בה והבעל פותח ידו ומניחו ליפול ג"כ יחשב נתינה, אך חלילה להקל בזה למעשה, רק שתתפוס ידי' פשוטות במקום אחד והבעל מקרב ידו לכנגד ידי'.

יג) ולענין מה שהצריכו לעשות כן ולא נתינה פשוטה ליתן לידה, י"ל לפימ"ש הב"ח [סי' קל"ח] בהא דגט בידה ומשיחה בידו [גיטין עח ע"ב] אם יכול לנתקו אינה מגרשת וכתב הב"ח דאפי' עזב אח"כ המשיחה בידה אינה מגרשת, דעכשיו שהניח המשיחה ליכא נתינה שכבר הגט בידה והוי כטלי גיטך מע"ג קרקע, ומסיים שפשוט הוא, והנה בגמ' [גיטין כ ע"ב] דהאומר זה גיטך והגליון לכתובתה הוי גט ע' רשב"א ומשום דהגליון אינו מהגט, וא"כ אם בתחילת הנתינה ישאר הגליון ביד הבעל ואח"כ יניחו, יפסול, דבשעה שהגליון הי' ביד הבעל דומה לגט בידה ומשיחה בידו דיכול לנתקו ע"י הגליון ועזיבת הגליון אח"כ לא יועיל כלום דגליון אינו מהגט והוא כמשיחה ע"כ בחרו במנהגינו דלעולם בשעה שבא הגט לידה אין ביד הבעל כלום, ואולי עוד יש להם טעם אחר ואין לזוז מהמנהג.

יד) אשר תירץ עצמו מה ששלח מכתב גלוי משום דחק מעות, ע' ר"ה (כ"ז ע"ב) התורה חסה על ממונו של ישראל אפ"ה כבוד יל"ט עדיף, וה"נ כבוד תורה [במכתב סגור כפרש"י סוכה (מ"ט ע"ב) כבוד תורה בצינעא] עדיף:

הק' אברהם:

תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף כז עמוד א

4

ופיו מצופה זהב. והתניא: ציפהו זהב, במקום הנחת פיו - פסול, שלא במקום הנחת פיו - כשר! - אמר אביי: כי תנן נמי מתניתין - שלא במקום הנחת פה תנן.

ושתי חצוצרות מן הצדדים ותרי קלי מי משתמע? והתניא: זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו, מה שאין הפה יכולה לדבר ואין האוזן יכולה לשמוע! - לכך מאריך בשופר. - למימרא דכי שמע סוף תקיעה בלא תחילת תקיעה יצא, וממילא תחילת תקיעה בלא סוף תקיעה - יצא? תא שמע: תקע בראשונה ומשך בשניה כשתים - אין בידו אלא אחת. אמאי? תיסלק ליה בתרתי! - פסוקי תקיעתא מהדדי לא פסקינן. תא שמע: התקע לתוך הבור או לתוך הדות או לתוך הפיטס, אם קול שופר שמע - יצא, ואם קול הברה שמע - לא יצא. אמאי? ליפוק בתחילת תקיעה, מקמי דליערבב קלא! - אלא: תרתי קלי מחד גברא - לא משתמע, מתרי גברי - משתמע. - ומתרי גברי מי משתמע? והא תניא: בתורה אחד קורא ואחד מתרגם, ובלבד שלא (יהו שנים קורין) + מסורת הש"ס: [יהא אחד קורא] + ושנים מתרגמין. הא לא דמיא אלא לסיפא: בהלל ובמגילה, אפילו עשרה קורין. אלמא: כיון דחביב - יהיב דעתיה, הכא נמי: כיון דחביב - יהיב דעתיה ושמע. אלא למה מאריך בשופר? - לידע שמצות היום בשופר.

ובתעניות בשל זכרים כפופין ופיו מצופה כסף. מאי שנא התם דזהב, ומאי שנא הכא דכסף? איבעית אימא: כל כינופיא דכסף הוא, דכתיב אעשה לך שתי חצוצרות כסף. ואיבעית אימא: התורה חסה על ממונן של ישראל. - התם נמי נעביד דכסף! - אפילו הכי, כבוד יום טוב עדיף. רב פפא בר שמואל סבר למיעבד עובדא כמתניתין. אמר ליה רבא: לא אמרו אלא במקדש. תניא נמי הכי: במה דברים אמורים - במקדש, אבל בגבולין: מקום שיש חצוצרות - אין שופר, מקום שיש שופר - אין חצוצרות. וכן הנהיג רבי חלפתא בציפורי, ורבי חנניא בן תרדיון בסיכני, וכשבא דבר אצל חכמים אמרו: לא היו נוהגין כן אלא בשערי מזרח ובהר הבית בלבד. אמר רבא, ואיתימא רבי יהושע בן לוי: מאי קראה - דכתיב בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה', לפני המלך ה' - הוא דבעינן חצוצרות וקול שופר, אבל בעלמא - לא.

שזה היובל לראש השנה לתקיעה ולברכות וכו'. אמר רב שמואל בר יצחק: כמאן מצלינן האידנא זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון, כמאן - כרבי אליעזר, דאמר: בתשרי נברא העולם. מתיב רב עינא: שזה יובל לראש השנה לתקיעה ולברכות, והא איכא זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון, דבראש השנה איתא וביובל ליתא! - כי קתני - אשאר. רב שישא בריה דרב אידי מתני הכי: אמר רב שמואל בר יצחק: הא דתנן שזה היובל לראש השנה לתקיעה ולברכות כמאן - דלא כרבי אליעזר, דאי רבי אליעזר - כיון דאמר בתשרי נברא העולם, הא איכא זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון, דבראש השנה איתא וביובל ליתא! - כי קתני - אשאר. משנה. שופר שנסדק ודבקו - פסול, דיבק שברי שופרות - פסול.

שו"ת משנה הלכות חלק ד סימן כח

5

בפסק הגה"ק באב"נ שאסור לכתוב ד"ת במכתב גלוי
עוד להנ"ל

(ב) ועל דבר הערתו בשולי הגליון מאבני נזר א"ע סי' קפ"ט שלא לשלוח ד"ת במכתב גלוי כמבואר ברש"י סוכה מ"ט ע"ב כבוד תורה
בצינעה עדיף אלא שהגאון בעל צ"פ השיב הרבה בגלויה ע"כ הנה שר"ת אב"נ על א"ע אין לי בביתי לעיין בו משום אותיות מחכימות, אבל
כנראה שגם הוא ז"ל לא אסר מהלכה דפשוט מה שאמרו דברי תורה צריכין צניעות וסתר היינו דוקא שלא ללמדה בפרהסיא ומשום
יוהרא כמהרש"א בח"א סוכה הנ"ל ע"ש או משום עינא בישא כלוחות הראשונות שנתנו ברעש אבל אין זה ענין שלא לכתוב על גלויה
לדעתי דבאמת חלוק קטן הוא כששלחו על הביא דואר בין גלויה למכתב סגור דעל הביא דואר הכל מונח יחדיו כמה איגרות יחד ושום
אדם אינו קוראהו ולא הוי פרהסיא, ועוד שהרי לישראל אסור לקרותו דאסור לקרות מכתבי חבירו בחדר"ג ונכרי אינו מבין ממילא מה
שכתב בו וא"כ באמת גלוי נמי סתר הוא ועיין מ"ק ט"ז ב' פריך על הא דד"ת בסתר מקרא דכתיב חכמות בחוץ תרונה ומשני היא
כדרבא דאם לומד תורה בסתר התורה מכרזת עליו מבחוץ וזהו שאמר חמוקי ירכיך אף שתלמוד בסתר כירך אם כל זה יהיה הלימוד
הזה מפורסם עוד פריך שם הכתיב לא מראש בסתר דברתי משמע דלא צריך סתר ומשני האי ביומי דכלה דכשדורש לרבים צריך להיות
פרהסיא וכשלומד לתלמידים יחידים צריך להיות בסתר ופשוט דכתיבת תורה בגלויה ולשלחו לא מקרי זה פרהסיא בשביל זה ולכן נראה
דאין בזה איסור וכדעת הגר"י רוזען זצ"ל וגם כן ראינו מגאוני קשישאי ז"ל ולא קפדו בזה וכה"ג ראינו ראי'.

ובזה הנני מחמת הטרדות לקצר כעת והקוצרים אומרים יברכך וגו'.
ידיד נפשו המברכו בברכת התורה ללומדיה, בלב ונפש, מנשה הקטן

מהרש"א חידושי אגדות מסכת סוכה דף מט עמוד ב

6

לשון שמחה לשון שביעה לשון שכרות כו'. כ"ה גירסת ילקוט וכן נראה מפרש"י גם מפירושו נראה דלשון גמיעה הוא בלגמות גסות אבל כפ' המוציא לא משמע כן דקמבעיא ליה אמתני' דקתני התם כדי גמיעה בא' או גמיעה בע' וארנב"י הגמיעה נא מעט מים מכדך משמע דלשון גמיעה לגימה דקה היא גם המשל אינו דומה דלכך פוקקין את השיתין דאדרבה דיותר היה דומה ללגימות גסות אם לא היו פוקקין ולולי פירושו נראה לפרש בהיפך דלכך פוקקין שלא יהא היין הולך לשיתין בפ"א כולו כמו לגימה גסה אלא שיהא פקוק קצת וילך לשיתין במעט מעט דומה כלגימה דקה ורב פפא נמי ה"ק כי שבע אינש חמרא מגרוניה שבע דהיינו בלגימות דקות שהגרין נהנה וטועם ממנו הרבה פעמים משא"כ בלגימה א' גסה שאין הגרין נהנה וטועם רק פ"א ואינו שבע ואהא קאמר נמי שפיר דמאן דלא נפישא ליה חמרא לגמוע גמועי דהיינו במעט מעט כההיא דהגמיעה נא מעט וגו' כדי שיהא טועם הרבה פעמים ושבע מהר וכן רבא לענין כסא דברכתא שיהא נהנה ממנו הרבה ליגמע מעט מעט ודל"ק:

בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב שנאמר נדיבי עמים וגו' בהאי קרא דמייתי אינו מפורש שאברהם נקרא נדיב אבל פ"י הפסוק נדיבי עמים הם הגרים שנדבו לכם להתגייר ונאספו לישראל וקראן עם אלהי אברהם כו' שתלאן בו לפי שהוא היה תחלתן של גרים שנדב הוא לבו לשמים להתגייר וע"כ קרא לישראל בת נדיב בת אברהם ומיהו יש לעיין בזה דהתם גבי גרים איכא טעמא שתלאן באברהם ולא ביצחק ויעקב אבל בהאי קרא לענין עליה ברגל מ"ט קראן בת נדיב דהיינו בת אברהם ולא בת יצחק ויעקב וי"ל שגם הוא תחלתן של עולין למקום המקדש להר ה' יראה להקריב שם בנו יצחק והקריב עולה תחתיו:

אף ד"ת בסתר כו' דברים שדרכן לעשות בצנעה כו' טעם הענין העושה בפרהסיא עושה משום יוהרא ולא הוה לשמה והוא מפורש בסוף פ"ב דמכות ע"ש:

גדול העושה צדקה כו' שנאמר עושה צדקה ומשפט וגו' יש לדקדק דנקט במלתיה צדקה לחוד ומקרא דמייתי כתיב צדקה ומשפט ואימא דבהדי צדקה ומשפט הוא גדול יותר מקרבנות אבל צדקה לחוד לא דכה"ג אר"א גופיה לקמן כל העושה צדקה ומשפט כו' שנאמר אוהב צדקה ומשפט וגו' וי"ל דנבחר לה' מזבח משמע ליה דלא קאי אעושה אלא אצדקה ומשפט וא"כ ה"ל למכתב נבחרו בלשון רבים אלא דכתיב נבחר בלשון יחיד דחד מינייהו צדקה או משפט נמי נבחר מזבח ונקט במלתיה צדקה וה"ה משפט לחוד:

גדולה גמ"ח כו' שנאמר זרעו לכם לצדקה כו'. מבואר כי השכר ועונש מקרי פרי לפי המעשה אם לטוב אם לרע בכמה מקראות ולזה המעשה המביא לידי פרי ההוא מקרי לפי דמיון זה זריעה וקצירה והשתא קאמר דמעשה הצדקה אינה אלא כמעשה הזריעה לפרי שספק אוכל הפרי כן הצדקה שבקל יבטל המצוה כמ"ש עבירה מכבה מצוה משא"כ גמ"ח שהיא גדולה שבמצות ותבוא לידי אכילת פרי ולא תבטל שכרה בקל:

אלא לפי גמ"ח כו'. זריעה וקצירה דנקט בהו יתפרש כפי דרש דלעיל דר"א גופיה מרא דשמעתא אלא דהכא דקדק מקרא מדכתיב לפי חסד דמשמע דקאי אצדקה גופה דאינה משתלמת כו' וכפרש"י:

יותר מהצדקה כו'. נראה דהיינו גדולה במעשה קאמר דגדולה בג' דברים דהא לא חשיב נמי דגמילות חסדים שאוכל מפירותיהן בעוה"ז והקרן קיימת לעולם הבא כמ"ש בריש מסכת פאה ולא חשיב נמי הא דלעיל דגדולה גמ"ח דקוצר ודאי אוכל ולא כן הצדקה כדלעיל:

שמה תאמר כל הבא לקפוץ כו'. עיין פרש"י בכל זה וכבר כתבנו בספ"ק דע"ז דרך אחרת בזה דלפי מ"ש שם דזהירות מביא לידי כו' וחשיב כמה מדרגות עד יראה מביאה לידי חסידות והיא מביאה לידי רוח הקודש וע"ז קאמר הכא כל העושה צדקה ומשפט הוא ודאי בא לידי מדת חסידות ובמדתו מביא חסד בעולם. ואמר ש"ת כל הבא לקפוץ כו' ר"ל שמבלתי הדרגה ממעלה למעלה יוכל אדם לקפוץ על המדרגות דחשיב התם ויבא למדת חסידות ת"ל מה יקר חסדך וגו' דקשה ויקר לבא לידי מדת חסידות כי אם בהדרגה. ואמר יכול אף ירא שמים כן שלא יוכל לבא לידי מדת חסידות מהר תלמוד לומר וחסד ה' מעולם על יראיו דליכא שום מדה המפסקת בין יראת שמים לחסידות כגירס' דשקלים כמפורש ספ"ק דע"ז:

שנא' וחסד ה' וגו' ויהיה לשון חסד מלשון ותשא חן וחסד לפניו וגו' ודייק ליה מדכתיב על יראיו דכפי פשוטו ה"ל למכתב ליראיו:

על לשונה כו'. כינוי דלשונה מתפרש לפי דרש דהכא על תורת חסד גופה דהיינו תורה לשמה אבל בפ"ק דברכות לפי הדרש דהתם

מנחת חינוך פרשת קדושים מצוה רלא

7

שלא לקלל א' מישראל

(א) שלא לקלל כו'. (עי' השמטות) וה'ה' אם קלל עבד כנעני או שפחה ג'כ חייב כיון דחייבים במצות כישראל ודוקא על עכ"מ פטור עי' סנהדרין דף פ"ה ע"ב. +/קומץ המנחה/ ועיין במסכת מכות ח' ע"ב דמשמע ג'כ כן, דפריך גמרא על כותי הא אינו עושה מעשה עמך ועל עבד לא פריך, משמע דעל עבד חייב דהא עושה מעשה עמך הוא. רק הריטב"א שם [ד"ה אמאי] כתב דגם על עבד אינו חייב כיון דאסור לבוא בקהל אינו מעמך, או דסתם עבדים פרוצים. נראה דהיה לו גירסא אחרת בגמרא דגם על עבד פריך הגמרא, עיין שם וצ"ע. ונ"ל דלא דוקא מקלל איש פרטי אלא אפי' מקלל עיר מישראל ומכ"ש אם מקלל כל ישראל חייב מלקות וע"ל מצוה ר"ס:

(ב) יצא המת כו'. ה"ה אפי' חי רק נגמר דינו למיתה ג'כ פטור אפי' עשה תשובה עיין סנהדרין פ"ה ע"א ובר"מ פ"ה מה' ממרים:

(ג) שאסור לקלל בשום ענין. נראה דדייק לי' מתי' פטור נראה דאיסורא איכא עי' מש"ל פ' משפטים כמה הערות השייכים לכאן. והנה המקלל רשע השמיט כאן הרהמ"ח ומבואר בש"ס סנהדרין שם ובר"מ הלכות ממרי' דפטור דכתיב בעמך דוקא בעושה מעשה עמך וע' בלשון הגמ' דפטור נראה דאיסורא איכא וכבר הבאתי לעיל דכ"מ דפטור הוא אסור רק מדרבנן כמו בשבת מ"מ זה דוקא אם קילל בכינויין כגון רחום וחנון אבל בשמות המיוחדים נראה דאיכא איסור עשה עיין תמורה פ"א מחמת דמוציא ש"ש לבטלה ועובר על עשה את ה' אלקיך תירא ובפרט בשם המיוחד הוי' ב"ה וב"ש או בשם א"ד. ולכאורה ק"ל לפמ"ש דאפי' רשע נראה דאיכא איסורא ואם קילל אותו בשם המפורש עובר בעשה ואם אינם רשעים המקלל אותם חייב מלקות א"כ היאך קלל אלישע הנביא את הילדים ומקר' מלא הוא ויקללם בשם ה' אפי' אם היו רשעים איך עבר ח"ו על איסור עשה ובפרט למ"ד בש"ס סוטה מאי ראה שנתעברה אמם ביה"כ אבל הם לא היו רשעים או אפי' קטני אמנה מ"מ לא היו אפקורסים ומשחרב בהמ"ק בטלו אנשי אמונה עי' רש"י שם בסוטה א"כ איך עבר על לאו שבתורה. והנה מבואר שם בגמ' שהי' לו עונש על שגירה דובים ע"ש אבל מ"מ תמוה טוב' דנראה דהיה העונש על שגרם זה להילדים אבל ח"ו דאלישע הנביא יהי' עובר על ל"ת ועשה וצ"ע ולדחוק ולומר דשרי לקלל המצער דלא הובא זה בר"מ ואינו בש"ס. ועיין מ"ש בהשמטות:

(ד) או בכינוי מן הכינויים. כ"ה דעת הר"מ בסוף הלכות סנהדרין והראב"ד השיג ע"ז דאינו חייב מלקות רק בשם המיוחד ע"ש בכ"מ ומ"ש לעיל פ' משפטים:

(ה) המקלל עצמו כו'. כ"ה גם בר"מ מהש"ס דשבועות ואינו מבואר אם הוא רשע או נגמר דינו וקילל עצמו אי חייב ואפשר דזה לא ילפינן מן בעמך א"כ אפי' נגמר דינו וקילל עצמו מ"מ חייב או שהוא רשע מ"מ חייב והסברא נותנת כן דהתורה הזהירה משמור נפשך מאד א"כ גם הוא מזהר אף דהוא רשע או דנגמר דינו וצ"ע. ועי' סנהדרין ס"ו ושבועות שם בתוס' דף ל"ו ד"ה ושמור נפשך. ודע מ"ש לעיל דעל עכ"מ ודאי פטור מ"מ אם קילל אותו בשם עובר בעשה דאת ה' אלקיך תירא כי הוא מוציא ש"ש לבטלה עכ"פ ופשוט. ומדברי הסמ"ג נראה דגם מקלל עצמו צריך שיהיה כשר ע"ש בלאוין ר"ט ר"א ר"ב ר"ג גם הסמ"ג מנה מקלל עצמו בלאו מיוחד ע' פרי"ד בדרך מצותיה:

(ו) בן נשיא. ע' מ"ש לעיל פ' משפטים. ועכ"מ סוף ה' סנהדרין:

מלכים ב פרק ב

8

- (א) ויהי בהעלות ילנק את אליהו בסערה השמים וילך אליהו ואלישע מן הגלגל:
 (ב) ויאמר אליהו אל אלישע שב נא פה פי ילנק שלמני עד בית אל ויאמר אלישע סי ילנק וסי נפשה אם אעזבך ונרדו בית אל:
 (ג) ויצאו בני הנביאים אשר בית אל אל אלישע ויאמרו אליו הן עמך פי היום ילנק לקח את אדניה מעל ראשה ויאמר גם אני ידעתי הקשו:
 (ד) ויאמר לו אליהו אלישע שב נא פה פי ילנק שלמני ריחו ויאמר סי ילנק וסי נפשה אם אעזבך ונבאו ריחו:
 (ה) ויגשו בני הנביאים אשר ביריחו אל אלישע ויאמרו אליו הן עמך פי היום ילנק לקח את אדניה מעל ראשה ויאמר גם אני ידעתי הקשו:
 (ו) ויאמר לו אליהו שב נא פה פי ילנק שלמני הן עמך ויאמר סי ילנק וסי נפשה אם אעזבך וילכו שניהם:
 (ז) וקמשים איש מבני הנביאים הלכו ויעמדו מנגד מרחוק ושניהם עמדו על הן עמך:
 (ח) ויקח אליהו את אדירתו ויגלם ויכה את המים ויטצו הנה ונהה ויעברו שניהם בן ערה:
 (ט) ויהי כעברם ואלהו אמר אל אלישע שאל מה אעשה לך בטרם אלקח מעמך ויאמר אלישע ויהי נא פי שנים ברוחה אלי:
 (י) ויאמר הקשית לשאול אם תראה אתי לקח מאתך יהי לך כן ואם אין לא יהיה:
 (יא) ויהי הנה הלכים הלך ונבר ונהה רכב אש וסוסי אש ויפרדו בין שניהם ויעל אליהו בסערה השמים:
 (יב) ואלישע ראה והוא מצעק אבי רכב ישאל ויפשו ואל ראה עוד ויחזק בבגדיו ויקרעם לשנים קרעים:
 (יג) ויחזק את אדירת אליהו אשר נפלה מעליו וישב ויעמד על שפת הן עמך:
 (יד) ויקח את אדירת אליהו אשר נפלה מעליו ויכה את המים ויטצו הנה ונהה ויעברו אלישע:
 (טו) ויראהו בני הנביאים אשר בירחו מנגד ויאמרו נסה רוח אליהו על אלישע ונבאו לקראתו וישמחו לו ארצה:
 (טז) ויאמרו אליו הנה נא יש את עבדיך קמשים אנשים בני חיל ילכו נא ויבקשו את אדניה פן נשאו רוח ילנק וישלכוהו באחד הקרים או באחת הגיאיות הגאות ויאמר לא תשלחו:
 (יז) ויפצרו בו עד בל ויאמר שלחו וישלחו קמשים איש ויבקשו שלשה ימים ולא מצאוה:
 (יח) וישבו אליו והוא ישב ביריחו ויאמר אליהם הלא אמרתי אליכם אל תלכו:
 (יט) ויאמרו אנשי העיר אל אלישע הנה נא מושב העיר טוב באשר אדני ראה והמים רעים והארץ משקלת:
 (כ) ויאמר קחו לי צלחית חדשה ושימו שם מלח ויקחו אליו:
 (כא) ויצא אל מוצא המים וישלף שם מלח ויאמר פה אמר ילנק רפאתי למים האלה לא יהיה משם עוד מות ומשקלת:
 (כב) ויכפו המים עד היום הנה כדבר אלישע אשר דבר: פ
 (כג) ויעל משם בית אל והוא עלה בדרך ונערים קטנים יצאו מן העיר ויתקלו בו ויאמרו לו עלה קרס עלה קרס:
 (כד) ויפן אחריו ויראם ויקללם בשם ילנק ומצאנה שמים דבים מן העיר ומבקענה מהם ארבעים ושני ילדים:
 (כה) וילך משם אל הר הכרמל ומשם שב שמרון: פ

רבי עקיבא איגר מסכת ברכות דף י עמוד א

9

בעי רחמי. עי' תענית כג ב' ובזוה"ק פ' וירא במדרש הנעלם בפ' המכסה אני מאברהם.

שם דנפקי מינאי. עי' טורי אבן ר"ה יז ב' ד"ה ל"ק.

שם אפילו חרב חדה. עי' תוס' נדה טז ב' ד"ה הכל.